

Research Paper

Describes the contextual factors in selecting the effective coping strategies by children exposed to the kermanshah earthquake in 2017

Zobeydeh Dehghan Manshadi¹, HamidTaher NeshatDoost², Hooshang Talebi³, Panos Vostanis⁴

1. Ph.D in Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

2. Professor, Department of Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

3. Professor, Department of Statistics, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

4. Professor, Department of Neuroscience, University of Leicester, Leicester, UK.

Citation: Dehghan Manshadi Z, NeshatDoost H.T, Talebi H, Vostanis P. Describes the contextual factors in selecting the effective coping strategies by children exposed to the kermanshah earthquake in 2017. J of Psychological Science. 2022; 21(112): 663-677.

URL: <https://psychologicalscience.ir/article-1-1425-fa.html>

ORCID

[10.52547/JPS.21.112.663](https://doi.org/10.52547/JPS.21.112.663)

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Qualitative research,
Conventionat content
analysis,
Coping strategies,
Children's trauma,
Earthquake

Background: The experience of trauma during childhood is due to decrease in children's psychosocial functions, which continues during adulthood. Children's coping and reactions play the important role in adapting to traumatic events and can lead to post-traumatic disorder or post-traumatic growth. Previous research studies have quantitatively and sporadically shown some of the factors affecting coping styles, but so far, focus as depth research in this area, especially on Iranian children, has been influenced.

Aims: The present study evaluated the contextual factors in selecting the effective coping strategies by children exposed to the Kermanshah earthquake in 2017

Methods: This research was the qualitative type with an approach to conventional content analysis. The participants consisted of 23 girls aged 10 to 12 years who were selected by purposive sampling, and semi-structured interviews. Data were analyzed by the 5-step method of Graneheim, & Lundman (2004).

Results: The results indicated four main categories and fourteen Subcategories as the contexts of selecting coping styles. These categories include a) influence (previous life experiences, modeling), b) individual skills (responsibility to others "external commitment" and "commitment to oneself," time management, emotion control, tolerating failure and compassion with others), c) family members' relationship with the child (intimacy with family members, support of family members and how parents deal) and d) social skills (trust in peers, valuing relationships and the level of ability to make and maintain friendships).

Conclusion: The findings demonstrate the effect of intrapersonal and interpersonal factors in selecting various strategies among children encountered with earthquake trauma.

Received: 25 Sep 2021

Accepted: 30 Oct 2021

Available: 22 Jun 2022

* **Corresponding Author:** HamidTaher NeshatDoost, Professor, Department of Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

E-mail: h.neshat@edu.ui.ac.ir

Tel: (+98) 9133105922

2476-5740/ © 2021 The Authors. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Earthquakes are one of the most devastating natural disasters that often lead to **numerous** fatalities and deaths (Pan et al., 2019). They cause negative consequences and psychological damages in children. Their effective coping responses and the contextual factors in selecting effective coping strategies can result in trauma reduction.

Different contextual factors affect using coping styles. Studies have examined some of these factors in traumatic children and adolescents. The factors that influence children's choice of coping strategies included parent's coping strategy (Jorgisnemir, 2016), age (Akbari et al, 2017), gender (de Bo, & Ychert, 2007), previous coping styles (Blunt et al., 1991), child temperament (Sabet, 2017), growth rate, race, ethnicity, personality, overall psychological performance, reactions of family members, support and environmental recovery characteristics, Communication skills (de Bo, & Ychert, 2007) and culture (Dehghan Manshadi et al., 2020). Qualitative research in this field is inducement to explore the underlying meaning of relationships between people and phenomena. Quantitative research assistant in discovering the meanings, patterns, and context in which children select effective coping strategies. Also, girls use destructive actions and camouflage fantasies more than boys (de Bo, & Wichert, 2007). Perception of contextual factors in selecting effective coping strategies in this group can be more helpful for them.

Therefore, the present study seeks to answer the question of which factors influence on selecting effective coping strategies of children exposed to the Kermanshah earthquake in 2017.

Method

The purpose of the study is applicational and the process is qualitative content analysis in terms of traditional. The statistical society included all girls aged 10 to 12 who were present with their family members in the Sarpol-e-Zahab earthquake in November 2017. The selection of participants in this study was purposeful. Participants tried to have the necessary diversity regarding religion, socio-economic status, number of family members, and parents' occupation. Data were collected during a semi-structured face-to-face interview. The interviews lasted 45 to 100 minutes and were conducted in the counseling room or library of the Hadith School and the Aramesh Relief Clinic in Sarpol-e Zahab. The interviews were continued until data saturation reached, which means that it was continued until no new information was provided by the participants and the data were repeated. In this study, a total of 23 interviews was conducted.

Data analysis was performed simultaneously with data collection. For this purpose, the 5-step method of Granheim and Landman (2004) was used. Four characteristics of validity, transferability, reliability, and verification were considered to evaluate the reliability of the research, (Guba, & Lincoln, 1994).

Results

Qualitative data analysis of the interviews' content with these children reported in Table 1.

Table 1. Contextual Factors of Selecting the Effective coping Strategies

Category	Subcategory
Impact	Previous life experiences
	Modeling
	Against family members (external commitment)
	Against yourself (inner commitment)
Responsibility	Time Management
	Emotion control
	Failure to bear
Individual skills	Compassion for those around you
	Intimacy with family members
	Supporting family members
Relationships of family members with the child	Parents reaction
	Peers trust
Social skills	Valuing relationships
	Ability to make and maintain friendships

Conclusion

The objective of this research was to describe the contextual factors which influenced the selection of coping styles of children exposed to Kermanshah earthquake trauma. The extracted basic concepts classified into 14 sub-categories: previous life experiences, modeling, responsibility (towards others, towards oneself, and time management), emotion control, failure tolerance, compassion for others, intimacy with family members, family support, parents' treatment, trust in peers, value relationships, the ability to make and maintain friendships. These categories were assorted into four main categories that were higher in terms of abstraction than sub-concepts, which are: 1. Impressionability 2. Individual skills, 3. Relationships of family members with the child 4. Social skills.

Some studies have shown the relationship between these categories with coping strategies and were consistent with the findings of this study. It seems likely that the use of a treatment that includes the underlying contexts for appropriate reactions in traumatized children will be successful. Since the

research was conducted on children in Sarpol-e Zahab in Kermanshah with Kurdish language and specific culture, generalizing the results to Persian languages and other cultures should be taken by discretion. Participants in this study consisted of girls who had experienced earthquake trauma, so generalizing the results to boys and other types of trauma should be done with caution.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: The Ethics Committee of University of Isfahan (ID IR.UI.REC.1398.063) has granted requisite ethical approvals. A written informed consent was taken from the children and their parents. They were informed about confidentiality of information, their voluntariness in participation, and no foreseeable risk and harm in the study.

Funding: No funding was obtained.

Authors' contribution: ZDM was involved in the study design, data collection, analysis, and writing of the article. HTMD, HTHA, and PV were involved in the study design, analysis, and writing of the article. All authors read and approved the final manuscript.

Conflict of interest: The authors declare that they have no competing interests.

Acknowledgments: We would like to grateful all students who agreed to participate in this investigation in Sarpol-e-Zahab City.

مقاله پژوهشی

توصیف بسترهای زمینه‌ساز سبک‌های مقابله‌ای مؤثر کودکان مواجه شده با ترومای زلزله کرمانشاه سال ۱۳۹۶

زبیده دهقان‌منشادی^۱، حمیدطاهر نشاط‌دوست^{۲*}، هوشنگ طالبی^۳، پانوس وستانیس^۴

۱. دکتری روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

۲. استاد، گروه روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

۳. استاد، گروه روانشناسی آمار، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

۴. استاد، گروه نوروسانس، دانشگاه لستر، لستر، انگلستان.

چکیده

مشخصات مقاله

کلیدواژه‌ها:

کودک و نوجوان،

تروما،

زلزله،

کیفی،

راهبردهای مقابله‌ای

زمینه: تجربه تروما در دوران کودکی منجر به کاهش عملکردهای روانی - اجتماعی کودکان می‌شود که تا بزرگسالی نیز ادامه‌دار است. نحوه مقابله و واکنش‌های کودکان نقش مهمی در سازگاری با رویدادهای تروماتیک بازی می‌کند و می‌تواند منجر به آسیب‌های روانشناختی و یا رشد پس از رویداد شود. مطالعات پژوهشی پیشین، به‌صورت کمی و پراکنده، برخی از عوامل اثرگذار بر سبک‌های مقابله‌ای را نشان داده‌اند اما تاکنون پژوهش متمرکز و عمیق در این حیطه بخصوص بر روی کودکان ایرانی انجام نشده است.

هدف: پژوهش حاضر به دنبال شناخت و توصیف بسترهای زمینه‌ای سبک‌های مقابله‌ای مؤثر کودکان مواجه شده با زلزله کرمانشاه در سال ۱۳۹۶ بود.

روش: این پژوهش از نوع کیفی و روش تحلیل محتوای عرفی بود. ۲۳ دختر سنین ۱۰ تا ۱۲ سال با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و مصاحبه نیمه ساختاریافته اجرا شد. داده‌ها با استفاده از روش ۵ مرحله‌ای گرانهایم و لاندمن (۲۰۰۴) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج ۴ مقوله اصلی و ۱۴ مقوله فرعی به‌عنوان بسترهای زمینه‌ساز اتخاذ سبک‌های مقابله‌ای نشان داد که عبارت‌اند از: تأثیرپذیری (تجارب قبلی زندگی، الگوبرداری)، مهارت‌های فردی (مسئولیت‌پذیری در برابر دیگران «تعهد بیرونی» و در برابر خود «تعهد درونی»، مدیریت زمان، کنترل هیجانات، تحمل شکست و شفقت با اطرافیان)، روابط اعضای خانواده با کودک (صمیمیت با اعضای خانواده، حمایت گری اعضای خانواده و نحوه برخورد والدین) و مهارت‌های اجتماعی (اعتماد به همسالان، ارزش‌گذاری به روابط و میزان توانمندی در دوست‌یابی و حفظ آن).

نتیجه‌گیری: یافته‌ها حاکی از تأثیر عوامل درون فردی و بین فردی در روند انتخاب روش‌های مختلف کودکان در مواجهه با ترومای زلزله است.

دریافت شده: ۱۴۰۰/۰۷/۰۳

پذیرفته شده: ۱۴۰۰/۰۸/۰۸

منتشر شده: ۱۴۰۱/۰۴/۰۱

* نویسنده مسئول: حمیدطاهر نشاط‌دوست، استاد، گروه روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

رایانامه: h.neshat@edu.ui.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۳۳۱۰۵۹۲۲

مقدمه

بلاایای طبیعی (مانند گردباد، سیل، طوفان و...) از جمله رویدادهای آسیب‌زایی که کودکان و نوجوانان با آن روبرو می‌شوند (چنگ و همکاران، ۲۰۲۰). زمین‌لرزه‌های بزرگ، یکی از ویران‌کننده‌ترین بلاایای طبیعی است که اغلب منجر به تلفات جانی و مرگ‌ومیر زیاد می‌شود (پان، چنگ و لین، ۲۰۱۹). پیامدهای و آسیب روانی منفی که کودکان نسبت به تروما، از جمله زمین‌لرزه، نشان می‌دهند بسیار گسترده است و باعث تغییرات قابل توجهی در عملکرد مغز می‌شود که عامل عملکردی‌های شناختی و جسمانی نامناسبی است که تا بزرگسالی ادامه می‌یابد (دی، ۲۰۱۸). با توجه به آسیب‌های فراوان تروما بر روی کودکان، واکنش‌های مقابله‌ای مؤثر آنان و زمینه‌هایی که این واکنش‌ها را ایجاد می‌کند می‌تواند منجر به کاهش آسیب‌های ناشی از تروما شود.

راهبردهای مقابله‌ای یک سری از اقدامات یا یک‌روند فکری است که در مواجهه با یک موقعیت استرس‌زا یا ناخوشایند یا اصلاح واکنش فرد به این شرایط رخ می‌دهد. راهبردهای مقابله‌ای شامل یک رویکرد آگاهانه و مستقیم در برخورد با مشکلات است (واندن بوس، ۲۰۱۵). بسترها و عوامل مختلفی در نوع استفاده افراد از سبک‌های مقابله‌ای اثر می‌گذارد. مطالعات برخی از این عوامل را در کودکان و نوجوانان دچار تروما بررسی کرده‌اند. نوع راهبرد مقابله‌ای مورد استفاده توسط والدین یکی از این عوامل است. به گونه‌ای که استفاده والدین از سبک‌های مقابله‌ای منطقی و فعالانه منجر به استفاده بیشتر فرزند از این گونه راهبردهای و نیز کاهش اضطراب و افسردگی در آن‌ها می‌گردد (جورگیسمیر، ۲۰۱۶).

سن (اکبری کامرانی و فرید، ۲۰۱۷)، جنسیت (بو و یچرت، ۲۰۰۷)، سبک‌های مقابله‌ای پیشین (بلونت و همکاران، ۱۹۹۱)، خلق‌وخوی کودک، درجه قابل کنترل بودن یا نبودن شرایط (ثابت، ۲۰۱۷) و پیش‌بینی رفتار توسط والدین (ساتو، ساتو و شیواکو، ۲۰۱۳) نیز می‌توانند بر انتخاب سبک‌های مقابله‌ای توسط کودکان مؤثر باشد. میزان رشد، نژاد، قومیت، شخصیت، عملکرد کلی روانشناختی، واکنش‌های اعضای خانواده، حمایت‌ها و ویژگی‌های بازیابی محیط نیز از عواملی هستند که بر انتخاب روش کودکان در مواجهه با شرایط استرس‌زا تأثیر می‌گذارد (پففرام و همکاران، ۲۰۱۴). به علاوه کودکانی که مهارت‌های ارتباطی قوی‌تری دارند بیشتر از سایرین از سبک‌های مقابله فعال استفاده می‌کنند و بیش از

دیگران حمایت اجتماعی دریافت می‌کنند (بو و یچرت، ۲۰۰۷). وجود منابع حمایتی برای کودک به هنگام مواجهه با استرس بر نوع راهبرد مقابله‌ای اثرگذار است. به عبارت دیگر وجود مراقب همیشگی در مواجهه با استرس به کودک برای مقابله مؤثرتر کمک خواهد کرد (پففرام، نفسینگر و ویند، ۲۰۱۲).

فرهنگ یکی دیگر از عواملی است که نقش اساسی در شکل‌دهی چگونگی مقابله افراد بازی می‌کند (لازاروس و فولکمن، ۱۹۸۴) و واکنش‌های کودکان برای مقابله با تروما تحت تأثیر فرهنگ‌های متفاوتی قرار می‌گیرد (دهقان منشادی و همکاران، ۲۰۲۰؛ ای. آگویلار وفایی و آبیاری، ۱۳۸۰). این موضوع نشان می‌دهد که بسترهای زمینه‌ای که بر اتخاذ سبک‌های مقابله‌ای مؤثر کودکان در موقعیت استرس‌زا تأثیر می‌گذارد، در فرهنگ‌های مختلف متفاوت است و پژوهش کیفی در این زمینه به کشف معنای زیربنایی و غیرالگویی روابط بین افراد و پدیده‌ها کمک می‌کند. این پژوهش‌ها برای شناخت دلایل، انگیزه‌های زیربنایی برای تشکیل برای پژوهش‌های کمی بعدی به منظور کشف روندهای رایج موجود در افکار و عقاید افراد مؤثر هستند (خداوردی، ۱۳۸۷) و بهتر از پژوهش کمی می‌تواند به کشف معانی، الگوها و بسترهای زمینه‌سازی که کودکان راهبردهای مقابله‌ای مؤثر را انتخاب می‌کنند، بپردازند. همچنین دختران بیش از پسران از اعمال مخرب و خیال‌پردازی‌های کامرابخش استفاده می‌کنند (بو و یچرت، ۲۰۰۷) و درک زمینه‌های انتخاب راهبردهای مقابله‌ای مؤثر در این گروه، می‌تواند کمک بیشتری برای آنان باشد. بنابراین پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال می‌باشد که بسترهای زمینه‌ساز سبک‌های مقابله‌ای مؤثر کودکان مواجهه‌شده با زلزله کرمانشاه در سال ۱۳۹۶ کدام است.

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و به لحاظ فرایند یک پژوهش تحلیل محتوای کیفی به شیوه عرفی است. واحد مورد مشاهده و تحلیل پژوهش شامل کلیه دختران ۱۰ تا ۱۲ ساله بود که همراه با اعضای خانواده خود در زلزله سرپل ذهاب آبان ماه سال‌های ۱۳۹۶ حضور داشتند. انتخاب مشارکت‌کنندگان در این پژوهش به صورت هدفمند انجام شد. سعی شد مشارکت‌کنندگان از نظر

به‌منظور بررسی قابلیت اعتماد پژوهش چهار ویژگی اعتبار^۱، انتقال‌پذیری^۲، قابلیت اعتماد^۳ و تأیید‌پذیری^۴ در نظر گرفته شد (گوبا و لینکلن، ۱۹۹۴). برای رعایت اعتبار داده‌ها، از روش تنوع شرکت‌کنندگان از نظر مذهب، وضعیت اجتماعی اقتصادی، شغل والدین و تعداد افراد خانواده استفاده شد. همچنین ارزیابی و کنترل تفسیر داده‌ها توسط شرکت‌کنندگان^۵ و گفتگوی غیر رسمی با والدین‌شان انجام شد (مورفی و ییلدر، ۲۰۱۰). روند کار بدین‌صورت بود که در طول مطالعه هنگامی که زیر مقوله‌ای به دست می‌آمد، به شرکت‌کنندگان ارائه می‌شد و مورد تأیید یا رد آن‌ها قرار می‌گرفت. برای تأیید مواردی که کودکان بیان کرده بودند، گفتگوی غیر رسمی نیز با والدین‌شان انجام شد که در طی آن مقوله‌ها مورد بررسی قرار می‌گرفت. همچنین به منظور تأیید راهبردهای اتخاذ شده، پرسشنامه سبک‌های مقابله‌ای نیز توسط کودکان تکمیل شد. برای بررسی قابلیت انتقال‌پذیری، مصاحبه‌ها توسط دو نفر از متخصصین^۶، مورد ارزیابی و کدگذاری قرار گرفت. قابلیت اعتماد داده‌ها از طریق ضبط و یادداشت برداری از مصاحبه‌ها انجام شد. تأیید‌پذیری نیز با ثبت دقیق مراحل اجرای پژوهش رعایت شد.

یافته‌ها

تحلیل داده‌های کیفی محتوای مصاحبه با این کودکان در جدول ۱ گزارش شده است.

مذهب، وضعیت اجتماعی اقتصادی، تعداد افراد خانواده و شغل والدین تنوع لازم را داشته باشند. داده‌ها طی مصاحبه نیمه ساختاریافته انفرادی رودرو جمع‌آوری شد. مصاحبه‌ها به مدت ۴۵ تا ۱۰۰ دقیقه طول کشید و در اتاق مشاوره / یا کتابخانه مدرسه حدیث و کلینیک مددکاری آرامش در شهر سرپل ذهاب اجرا شد. مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع داده‌ها یعنی تا زمانی که هیچ‌گونه اطلاعات جدیدی توسط شرکت‌کنندگان بیان نشد و داده‌ها تکرار می‌شدند، ادامه یافت و درمجموع ۲۳ مصاحبه انجام شد. مصاحبه با یک سؤال باز و در مورد روش‌های مقابله کودکان هنگام مواجهه با زلزله، آغاز گردید مانند «هنگام زلزله، چه مشکلاتی داشتید؟ مشکلات را چطور تجربه کردید و چه کارهایی برای رفع این مشکلات انجام می‌دادید؟ یک نمونه مثال بزنید». سپس از آن‌ها خواسته می‌شد تا در مورد مشکلاتشان صحبت کنند، آنان تشویق می‌شدند تا درک خودشان از زلزله، چگونگی مواجهه با آن و علل انتخاب یا عدم انتخاب سبک‌های مقابله‌ای خود را بیان کنند. تمرکز اصلی بر بررسی علل استفاده از این روش‌ها بود. هنگام کلی‌گویی مشارکت‌کنندگان و عدم شفافیت موضوع از سؤالاتی مانند «می‌توانید... را بیشتر توضیح دهید؟» «منظورتان از... چیست؟» «منظورتان این است که...» استفاده شد. مصاحبه‌ها ضبط شدند و رفتارهای غیر کلامی در حین مصاحبه، یادداشت می‌شد. مصاحبه‌های ضبط‌شده، در اولین فرصت به‌صورت کلمه به کلمه بر روی کاغذ نوشته شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها همزمان با جمع‌آوری داده‌ها انجام شد. برای این کار از روش ۵ مرحله‌ای گرانهایم و لاندمن (۲۰۰۴) استفاده شد. در گام نخست، تمامی مصاحبه‌ها پیاده‌سازی شد. به‌منظور به دست آوردن درک کلی از مطالب، گزارش‌های هر شرکت‌کننده به‌دقت خوانده شد. در گام دوم، واحد معنایی مشخص شد. گام سوم شامل مشخص شدن کدهای اولیه و خلاصه‌سازی بود. سپس همه کدها با مقایسه مداوم بین شباهت‌ها و تفاوت‌های مفهومی و ترکیب کدهای اولیه، دسته‌بندی شدند و طبقات و زیر طبقات و کدهای محوری شکل گرفت. در گام آخر، پس از تلخیص طبقات و مشخص کردن مفهوم مرکزی هر طبقه، مفاهیم اصلی و انتزاعی ظاهر و استخراج شدند. مفاهیم نیز بر اساس مضامین درونی کل داده‌ها، مورد بازنگری قرار گرفت.

4. confirmability
5. Member check
6. External check

1. credibility
2. transferability
3. dependability

جدول ۱. بسترهای زمینه‌ساز اتخاذ سبک‌های مقابله توسط کودکان مواجهه با زلزله

مقوله	زیر مقوله	نقل قول
تأثیرپذیری	تجارب قبلی زندگی	«همیشه توی خانه ما دعواست. من آن‌قدر سختی کشیدم و ناراحتی تحمل کردم که تحمل کردن استرس و مشکلات زلزله برام راحت بود.» (شرکت کننده ۳)
	الگوبرداری	«نگاه می‌کردم بینم مامانم یا خواهرم چکار می‌کنند، من هم همان کار رو می‌کردم.» (شرکت کننده ۶)
مسئولیت‌پذیری	در برابر اعضای خانواده	«وقتی بابام از سر کار می‌آمد، براش چای می‌ریختم، آب یخ می‌آورد، جوراب‌هایش رو می‌شستم چون می‌دانستم خیلی مشکل دارد و به خاطر ما زحمت می‌کشید، می‌خواستم من هم کمکی کنم.» (شرکت کننده ۱۰)
	(تعهد بیرونی)	«مشکلاتم رو خودم حل می‌کردم، قبلش فکر می‌کردم، بعضی وقت‌ها راهنمایی می‌گرفتم اما خودم حلش می‌کردم. چون مشکل منه» (شرکت کننده ۱۴)
مهارت‌های فردی	مدیریت زمان	«زمانم رو تنظیم می‌کردم تا بتونم کاری که می‌خواهم رو درست انجام بدم و وقت کم نیارم.» (شرکت کننده ۱۲)
	کنترل هیجانات	«وقتی زلزله آمد خانه ما کامل تخریب شد و خیلی مشکلات و دعوا و بحث زیاد بود. وقتی عصبانی می‌شدم یا ناراحت بودم، تلاش می‌کردم صبور باشم، گله و شکایت نکنم از چیزی تا مشکلات بیشتر نشود.» (شرکت کننده ۱)
روابط اعضای خانواده با کودک	حمایت‌گری اعضای خانواده	«اگر کاری انجام می‌دادم که خراب می‌شد، اولش ناراحت می‌شدم اما بعدش می‌گفتم اشکال ندارد دوباره انجامش می‌دادم تا بالاخره درست بشه.» (شرکت کننده ۱۸)
	شفقت با اطرافیان	«وقتی دوستانم رو می‌دیدم که چقدر مشکل دارند دلم برایشان می‌سوخت. بهشون دل‌داری و امید می‌دادم که خدا بزرگه، این مشکلات هم حل می‌شوند و تمام می‌شوند.» (شرکت کننده ۱۹)
مهارت‌های اجتماعی	صمیمیت با اعضای خانواده	«دلم نمی‌خواست مامانم ناراحت باشه. به مامانم دل‌داری می‌دادم که غصه نخور همه چیز درست میشه.» (شرکت کننده ۵)
	نحوه برخورد والدین	«رابطه‌ام با مامانم و خواهرم خیلی خوبه و باهاشون درد دل می‌کنم و از همه چیز خبر دارن.» (شرکت کننده ۱۶)
	اعتماد به همسالان	«وقت‌هایی که می‌خواستم کاری انجام بدم، مامان و بابام بهم دلگرمی می‌دادند، خیالم از اینکه پشتم بودن راحت بود.» (شرکت کننده ۱)
	ارزش‌گذاری به روابط	«وقت‌هایی که مشکلی دارم و مامانم راه حلی می‌داد و به حرفش گوش نمی‌دادم چیزی نمی‌گفت تا خودم سرم به سنگ بخوردم.» (شرکت کننده ۱۵)
	میزان توانمندی در دوست‌یابی و حفظ آن	«درباره مشکلاتم با دو تا از دوستانم صحبت می‌کنم.» (شرکت کننده ۱۷)
		«دنیا ارزش ندارد که بخوایم به خاطرش دوستی‌ام را خراب کنم.» (شرکت کننده ۴)
		«دوستان زیادی پیدا می‌کردم. کارهای مختلف انجام می‌دادیم مثلاً بازی می‌کردیم. الان هم با چند نفر از آن‌ها دوستم.» (شرکت کننده ۱۲)

شرایطی با استرس و تنش مشابه یا بدتر، احتمال تحمل ترومای زلزله را تسهیل می‌کرد.

– الگوبرداری به معنای مشاهده رفتار دیگران هنگام بروز مشکلات است و یکی دیگر از عواملی بود که بر انتخاب راهبردهای مقابله‌ای کودکان مؤثر بود. کودکان با مشاهده اطرافیان به خصوص اعضای خانواده خود، تصمیم می‌گرفتند که هنگام مواجهه با استرس و مشکلات همراه زلزله و پس از آن چکاری انجام دهند.

مهارت‌های فردی: برخی از مهارت‌های فردی کودکان بر انتخاب روش‌های کنار آمدن هنگام استرس و مشکلات مؤثر بود و این ویژگی‌ها عبارت بود از: مسئولیت‌پذیری شامل مسئولیت‌پذیری در قبال خود (تعهد درونی)، مسئولیت‌پذیری در قبال اعضای خانواده (تعهد بیرونی)،

تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها در راستای شناسایی بسترهای زمینه‌ساز اتخاذ سبک‌های مقابله‌ای منجر به استخراج ۱۴ مقوله فرعی با ۴ مقوله اصلی و در نهایت، یک موضوع اصلی تحت عنوان بسته سبک‌های مقابله‌ای مبتنی بر بسترهای زمینه‌ساز شد؛ که عبارت است از:

تأثیرپذیری: تحت تأثیر محیط‌های درونی و بیرونی قرار گرفتن کودکان، از جمله تعیین‌کننده‌هایی است که بر انتخاب روش مقابله با استرس تأثیر می‌گذارد. این عوامل عبارت‌اند از:

– تجارب قبلی زندگی که باعث می‌شود کودک یاد بگیرد چگونه با شرایط دشوار کنار بیاید. استرس‌هایی که کودک قبلاً در زندگی تجربه کرده بود بر میزان انتخاب‌های روش‌های کنار آمدن او تأثیر می‌گذاشت. تجارب

صمیمیت با اعضای خانواده و میزان رازداری آنان، نحوه برخورد والدین اشاره دارد.

مهارت‌های اجتماعی: منظور از مهارت‌های اجتماعی داشتن مهارت کافی برای برقراری و حفظ دوستی، ارزش‌گذاری نسبت به روابط دوستانه است که می‌تواند زمینه‌هایی برای اتخاذ استراتژی‌های مقابله‌ای کودکان باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، توصیف بسترهای زمینه‌سازی بود که بر انتخاب سبک‌های مقابله‌ای کودکانی که با ترومای زلزله کرمانشاه مواجهه شده بودند تأثیر می‌گذاشت. مفاهیم اولیه استخراج‌شده در قالب ۱۴ مقوله فرعی طبقه‌بندی شدند: تجارب قبلی زندگی، الگوبرداری، مسئولیت‌پذیری (در برابر دیگران، در برابر خود و مدیریت زمان)، کنترل هیجانات، تحمل شکست، شفقت با اطرافیان، صمیمیت با اعضای خانواده، حمایت‌گری اعضای خانواده، نحوه برخورد والدین، اعتماد به همسالان، ارزش‌گذاری به روابط، میزان توانمندی در دوست‌یابی و حفظ آن. سپس این مقولات در ۴ مقوله اصلی که از نظر انتزاعی بودن در سطح بالاتری نسبت به مفاهیم فرعی قرار داشت، دسته‌بندی شدند که عبارت‌اند از: ۱. تأثیرپذیری ۲. مهارت‌های فردی، ۳. روابط اعضای خانواده با کودک ۴. مهارت‌های اجتماعی. این موارد به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم بر واکنش و پاسخ‌های مقابله‌ای کودکان به‌عنوان راهبرد اثرگذار بود.

تأثیرپذیری کودکان از تجارب قبلی زندگی و الگوبرداری از دیگران منجر به اتخاذ سبک‌های مقابله‌ای‌شان می‌شود. برخی مطالعات رابطه تروماهای کودکی، که نشان‌دهنده تجربیات قبلی زندگی است را با سبک‌های مقابله‌ای در بزرگسالی موردبررسی قرار داده‌اند. دورستيجن و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند که تروما در دوران کودکی از طریق میانجیگری خودسرزنش‌گری به‌عنوان یک راهبرد مقابله‌ای با علائم اضطراب عمومی، افسردگی و مشکلات مربوط به حساسیت بین فردی در بزرگسالی رابطه دارد. بر این اساس می‌توان گفت تجارب گذشته و نحوه مقابله در گذشته، بر روند مقابله افراد در موقعیت‌های استرس‌زا در آینده تأثیر می‌گذارد. کودکانی که در گذشته با مشکلاتی دست‌وپنجه نرم کرده‌اند که به‌نوعی تروماتیک محسوب می‌شود (مانند طلاق والدین) و توانسته‌اند با آن کنار

مدیریت زمان، کنترل هیجانات، تحمل شکست و مشکلات، شفقت با اطرافیان.

- مسئولیت‌پذیری خود و اعضای خانواده: به‌عنوان تعهد درونی و بیرونی انجام وظیفه و نقش خود به‌صورت مطلوب و بدون نیاز به تذکر دیگران و احساس وظیفه در قبال اعضای خانواده و به‌عده گرفتن فعالیت‌هایی که به‌صورت محوله نبوده توصیف می‌شود. احساس مسئولیت در مورد خود و دیگران، بر انتخاب سبک‌های مقابله‌ای توسط کودکان تأثیر می‌گذارد.

- مدیریت زمان: داشتن برنامه‌ریزی، اهمیت به زمان در انجام وظیفه و نظم و انضباط و چهارچوب در انجام فعالیت‌ها توصیف‌کننده مدیریت زمان بود. استراتژی کودکان برای مقابله با استرس تحت تأثیر نظم و انضباط و برنامه‌ریزی‌های آنان برای حل مشکل قرار می‌گیرد. هنگامی که کودک با مشکل و استرسی مواجه می‌شود، بر اساس میزان اهمیت زمان‌بندی و برنامه برای مقابله با آن تصمیم می‌گیرد که چه روشی بکاربرد.

- کنترل هیجانات: هنگام بروز مشکل، یکی از بسترهایی که به انتخاب روش مقابله کمک می‌کند، توانایی در کنترل کردن هیجانات است. فردی که می‌تواند هیجانات خود را تشخیص بدهد و عواطف منفی‌اش را کنترل کند، در مقابل فردی که قادر به تشخیص هیجانات خود نیست، استراتژی‌هایی که انتخاب می‌کند متفاوت می‌شود.

- تحمل شکست: ازجمله تعیین‌کننده تأثیرگذار دیگری بود که بر اتخاذ روش‌های مقابله تأثیر داشت. تحمل شکست و ناکامی یعنی فرد چه میزان در برابر شکست خوردن مقاومت می‌کند. میزان تحمل شکست فرد را به سمت انتخاب روش‌های مختلف برای حل وضعیت استرس‌زا هدایت می‌کند. این بدین معناست که کودکان بر اساس تحمل ناکامی تصمیم می‌گیرد که چه روشی را برگزیند و برای تغییر شرایط دست به تلاش بزند یا خیر.

- شفقت با اطرافیان: شفقت و مهربانی با اطرافیان بر روشی که کودک در کنار آمدن با مشکل انتخاب می‌کرد، تأثیر می‌گذاشت.

روابط کودک - اعضای خانواده: رابطه کودک با اعضای خانواده با چهار زیر مقوله ازجمله بسترهای زمینه‌ساز مهم بود که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم انتخاب راهبردها را جهت می‌داد. رابطه کودک با اعضای خانواده به میزان حمایت‌گری اعضای خانواده (دل‌داری و همدلی کردن)،

بیابند، هنگام تجربه ترومای جدید (مانند زلزله) برای چالش با مشکلات روش‌هایی را اتخاذ می‌کنند که در گذشته به آن‌ها کمک کرده است. یکی دیگر از بسترهایی که بر انتخاب روش‌های مقابله‌ای مؤثر کودکان تأثیر می‌گذارد، مشاهده و الگوگیری از والدین و اعضای خانواده است. در الگوگیری یک شخص به‌نوعی بر دیگری تأثیر می‌گذارد. اکثر محققان درباره این پدیده اتفاق نظر دارند که نقش الگو، مربوط به فردی است که بدون توجه به خوب و بد بودن از رفتار و ارزش‌های آن سرمشق‌گیری می‌شود و می‌تواند تأثیر بسزایی در زندگی افرادی که الگو گرفته‌اند، بگذارد (کوئسی، ۲۰۱۹). طبق نظریه سیستم‌های خانواده، هر فرد در سیستم، حتی خارج از بستر تعاملات مستقیم خانوادگی، بر افراد دیگر تأثیر می‌گذارد؛ بنابراین رفتارها و تجربیات والدین که به‌طور خاص متوجه کودک نیست، می‌تواند بر کودک تأثیر بگذارد (هرولد، ۲۰۱۶). به نظر می‌رسد الگوگیری و سرمشق‌گیری کودکان از رفتارها و واکنش‌های افراد نزدیک هنگام مواجهه با مشکلات نیز رخ می‌دهد. بخصوص اگر رویداد، تروماتیک باشد زیرا کودکان معمولاً تجربه‌ای از مشکلات رویدادهای تروماتیک ندارند و یاد نگرفته‌اند که هنگام مواجهه با این‌گونه مشکلات چه واکنش‌هایی انجام دهند. مشاهده والدین و اعضای خانواده به آنان کمک می‌کند تا بهتر بتوانند مشکلات را حل کنند و با آن‌ها کنار بیابند؛ بنابراین نشان دادن رفتارهای مناسب و واکنش‌های مؤثر والدین و اعضای خانواده نقش مهمی در انتخاب سبک‌های مقابله‌ای کودکان بازی می‌کند. انتخاب راهبرد مقابله کودک در پژوهش حاضر، تحت تأثیر ۶ مهارت فردی شامل میزان مسئولیت‌پذیری (در برابر دیگران، در برابر خود)، مدیریت زمان، میزان کنترل هیجانات، تحمل شکست و شفقت با اطرافیان نیز قرار داشت. مطالعات رابطه برخی از این ویژگی‌ها و سبک‌های مقابله‌ای را تأیید کردند (یلدیزا و همکاران، ۲۰۱۷) و بیان می‌کنند که مهارت‌های فردی یکی از عواملی است که در پاسخ به رویدادهای استرس‌زا نقش مهمی دارد (دومیترا و کوزمن، ۲۰۱۲).

مسئولیت‌پذیری در این پژوهش به معنای مسئولیت در قبال خود و دیگران است که با تعاریف قبلی همخوانی دارد. تعهد و مسئولیتی که فرد نسبت به خودش (عقاید، ارزش‌ها، وظایف شغلی و خانواده) دارد، مسئولیت‌پذیری نامیده می‌شود (گریگز و بنت، ۲۰۰۹). هنگامی که کسی خود را نسبت به خود و شرایطی که در آن قرار گرفته و نیازهای دیگران مسئول بداند، دارای

مسئولیت‌پذیری است (مرگلر، اسپنسر و پاتون، ۲۰۰۷). مسئولیت‌پذیری ویژگی است که در آن کودکان سعی می‌کنند اگر وظایف و مسئولیتی به آن‌ها واگذار شود به‌خوبی آن را انجام دهند و در انجام وظایف خود وظیفه‌شناس و منظم هستند. به نظر می‌رسد این ویژگی‌ها باعث می‌شود تا افراد هنگام مواجهه با شرایط استرس‌زا، برنامه‌ریزی کنند و از فعالیت‌های تکانه‌ای اجتناب کنند (کارور و کانر-اسمیت، ۲۰۱۰).

کودکانی که نسبت به خودشان و وظایف خود تعهد دارند، برای حل مشکلات و کنار آمدن با شرایط دشوار نیز خود را متعهد می‌دانند و از روش‌های مختلفی برای اینکه بتوانند با موقعیت کنار بیابند استفاده می‌کنند. یکی از ویژگی‌هایی که در فرهنگ‌های شرقی تشویق می‌شود، ویژگی مسئولیت‌پذیری در قبال دیگران است. به نظر می‌رسد تشویق این ویژگی در دوران کودکی در ایران می‌تواند انتخاب روش‌های مقابله با استرس را تحت تأثیر خود قرار دهد. فرهنگ‌های آسیایی تبار وجدان‌گرایی و وظیفه‌شناسی بیشتری نسبت به فرهنگ اروپایی تبار دارند (فراهانی، کرمی‌نوری و راد، ۲۰۱۷). ممکن است به این دلیل باشد که فرهنگ‌های جمع‌گرایانه، از جمله فرهنگ‌های شرقی، به دنبال حفظ ارتباطات اجتماعی هستند (توید، وایت و لمن، ۲۰۰۴) و ویژگی مسئولیت‌پذیری به‌خصوص در مقابل دیگران، یکی از ویژگی‌هایی است که این ارتباطات را حفظ می‌کند. شخص مسئولیت‌پذیر در خانواده‌های آسیایی و جامعه، مورد پذیرش بیشتری واقع می‌شود، اعتمادبه‌نفس بالاتری دارد و بنابراین بهتر می‌تواند هنگام مواجهه با شرایط استرس‌زا، خود را کنترل کنند و راهبردهای مؤثرتری را انتخاب می‌کند.

مدیریت زمان و برنامه‌ریزی از دیگر ویژگی‌هایی است که بر اتخاذ روش‌های مقابله‌ای مؤثر کودکان تأثیر می‌گذارد. به نظر می‌رسد تمایل به برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی باعث می‌شود تا میزان مواجهه آن‌ها با عوامل استرس‌زا کاهش دهد (بسر و شاکلفورد، ۲۰۰۷) و اگر مواجه شوند بهتر بتوانند واکنش‌هایی را نشان دهد که به آنان آسیب نرساند. وجود نظم و دقت باعث می‌شود تا کودکان کمتر در معرض رویدادهای استرس‌زا قرار بگیرند و اگر با این رویدادها مواجه شوند به دلیل توانمندی در چهارچوب دهی مسائل، راحت‌تر می‌توانند در مشکل غرق نشوند و به دنبال تغییر یا کاهش شرایط فشارزا باشند. مدیریت خوب زمان برای مقابله با فشارهای زندگی مدرن بدون تجربه استرس‌های زیاد، ضروری است (کبیر، ۲۰۱۷).

در موقعیت‌های دشوار دارای شفقت و دلسوزی نسبت به دیگران، هستند، روش‌هایی را برای کنار آمدن و مقابله انتخاب می‌کنند تا دیگران نیز مشکلات کمتری را ادراک کنند. به نظر می‌رسد این کودکان، بار و فشار روانی را در موقعیت درک می‌کنند و تلاش می‌کنند تا فشار را نه تنها برای خودشان، بلکه برای اطرافیان‌شان نیز کم کنند. شفقت نسبت به دیگران با مشاهده رنج و درد دیگران ایجاد می‌شود و متعاقباً میل به کمک را بر می‌انگیزد (گوتز، کلنتر و سیمون-توماس، ۲۰۱۰). هنگامی که میل به کمک برانگیخته می‌شود، روش‌های مقابله و کنار آمدن با شرایط دشوار را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

همان‌طور که یافته‌ها نشان داد، روابط اعضای خانواده با کودک شامل میزان صمیمیت و حمایت‌گری اعضای خانواده و نحوه برخورد والدین یکی دیگر از بسترهای زمینه‌سازی است که در انتخاب سبک‌های مقابله‌ای توسط کودکان اهمیت دارد. سنین ۸ تا ۱۲ سال، دوره‌ی جهش رشد سبک‌های مقابله‌ای در کودکان است (اسکینر و زیمر-گمرک، ۲۰۰۷). مطالعات معتقدند که سبک‌های فرزند پروری بر انتخاب سبک مقابله‌ای در کودکان اثرگذار است (اسکینر و زیمر-گمرک، ۲۰۰۷). همچنین افرادی که با سبک‌های والدگری مستبدانه و بی‌توجه رشد یافته‌اند از سبک‌های مقابله‌ای مؤثر کمتری استفاده کردند. بنابراین میزان توجه و حمایت والدین از کودکان و نحوه مواجهه خودشان با مشکلات می‌تواند در انتخاب روش مقابله کودک هنگام روبرو شدن با موقعیت‌های استرس‌زا اثرگذار باشد. واکنش‌ها و گرمی والدین با مقابله کنترل‌اولیه و ثانویه کودکان رابطه مثبت و با مقابله‌های طفره رونده رابطه منفی دارند.

یافته‌ها نشان دادند مهارت‌های اجتماعی به معنای اعتماد به همسالان، ارزش‌گذاری به روابط و میزان توانمندی در دوست‌یابی و حفظ آن است که جزء بسترهای زمینه‌ساز سبک‌های مقابله‌ای مؤثر کودکان محسوب می‌شود. توانایی در دوست‌یابی و حفظ آن به معنای توانایی برای برقراری ارتباط با همسالان و تداوم این ارتباط است. کودکی که روابط دوستی گسترده دارند، می‌تواند دوست پیدا کند و روابط خود را حفظ می‌کند. ویژگی‌هایی مانند رازداری، همدلی کردن با دیگران، ازخودگذشتگی را که به تداوم روابط کمک می‌کند می‌شناسد و سعی می‌کند از آن‌ها استفاده کند. گروه همسالان، پایگاه ایمنی برای فرد ایجاد می‌کنند که این پایگاه زمینه‌ساز مهمی برای یادگیری مهارت‌های حل مسئله، رشد خودکنترلی و

مدیریت زمان به کودکان این امکان را می‌دهد تا بتوانند کنترل وقایع را در اختیار خود داشته باشند، بر روی رویدادها و وظایف خود متمرکز شوند و تغییر ایجاد کنند. به نظر می‌رسد هنگامی که کودکان می‌توانند برخی از وقایع را پیش‌بینی کنند و برای آن‌ها برنامه‌ریزی کنند، اگر وقایع غیرقابل پیش‌بینی نیز رخ دهد، به دلیل عدم سردرگمی، می‌توانند آن‌ها را نیز بهتر مدیریت کنند.

کنترل هیجانات، یعنی شناخت هیجانات و کنترل آن‌ها، بستر دیگری است که در انتخاب سبک‌های مقابله‌ای مؤثر کودکان نقش دارد. شناخت هیجانات و کنترل آن‌ها، فرآیند تنظیم هیجان، ارزیابی موقعیت و انتخاب رفتار متناسب با شرایط را تسهیل می‌بخشد و فرد هنگام برخورد با موقعیت‌های استرس‌زا با حجم بالای عواطف منفی، شوکه نمی‌شود تا سعی کند از آن‌ها اجتناب کند. این یافته که وجود عواطف منفی بر سبک‌های مقابله‌ای اثرگذار است، با نظریه شناختی - انگیزشی - ارتباطی هیجانات لازاروس (۱۹۹۱) همسو می‌باشد. فردی که می‌تواند هیجانات خود را تشخیص دهد، راه‌هایی را برای کنار آمدن با موقعیت استرس‌زا انتخاب می‌کند که با هیجاناتش همخوان باشد و درصدد کنترل یا کاهش آن‌ها برآیند و به نظر می‌رسد این روش‌ها مؤثر هم خواهند بود.

سبک‌های مقابله‌ای مؤثر کودکان بر اساس میزان ظرفیت تحمل شکست و مشکلات نیز انتخاب می‌شوند. یکی از دلایل استفاده افراد از راهبرد نامؤثر با تحمل ناکامی پایین می‌تواند این باشد که کاهش تحمل ناکامی باعث افزایش استرس می‌شود و این موضوع به نوبه خود استفاده از سبک‌های مقابله ناکارآمد را افزایش می‌دهد (احمد و بخارایی، ۲۰۱۳). کودکانی که تاب‌آوری و تحمل بالاتری دارند، احتمالاً بهتر می‌توانند موقعیت را بررسی کنند، تصمیم‌های آنی نگیرند و با تأمل واکنشی را نشان بدهند که در موقعیت دشوار مؤثر واقع شود. همچنین کودکانی که دارای تحمل ناکامی هستند با اطمینان بیشتری رفتارهای مقابله‌ای را نشان می‌دهند زیرا استرس و نگرانی از شکست در آن‌ها پایین است و همین اطمینان می‌تواند عاملی باشد که بر انتخاب‌های آن‌ها در موقعیت‌های استرس‌زا مؤثرتر واقع شود.

شفقت، دلسوزی و مهربانی با اطرافیان نیز واکنش‌های کودکان در موقعیت‌های استرس‌زا را تحت تأثیر قرار می‌دهد. شفقت نسبت به اطرافیان به معنای اهمیت دادن به رنج و درد دیگران است. یعنی در موقعیت‌های گوناگون بتواند درد دیگران را هم ببیند و به آن توجه کند. کودکانی که

نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند باعث ایجاد بینشی شود که کودکان هنگام مواجه با مشکلات چه کارهایی انجام می‌دهند و از نگاه خودشان، چه فاکتورهایی بر انتخاب آن‌ها مؤثر است. فهم این بسترها می‌تواند مسیر درمانگران و متخصصان ایرانی که به منظور کمک به کودکان در شرایط تنش‌زا فعالیت می‌کنند، را هموارتر کند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در رشته روانشناسی در دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان است که توسط کمیته اخلاق دانشگاه اصفهان با کد IR.U.IREC.۱۳۹۸.۰۶ تأیید شد. تمامی شرکت کنندگان با رضایت کامل خود والدینشان، به‌صورت داوطلبانه و با توضیح پژوهش، وارد مطالعه شدند و به سؤالات آنان در مورد پژوهش پاسخ داده شد و درباره رازداری اطمینان حاصل گردید. شرکت کنندگان آزاد بودند در زمان دلخواه خود از مطالعه خارج شوند و به‌منظور حفظ رازداری از اسم مستعار استفاده شده است.

حامی مالی: این پژوهش در قالب رساله دکتری و بدون حمایت مالی می‌باشد.

نقش هر یک از نویسندگان: نویسنده اول محقق اصلی این پژوهش است. نویسنده دوم استاد راهنما و نویسندگان سوم و چهارم استادان مشاور رساله می‌باشند.

تضاد منافع: نویسندگان هیچ تضاد منفعی در رابطه با این پژوهش اعلام نمی‌نمایند.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از مردم خونگرم سرپل ذهاب و شرکت کنندگانی که ما را در انجام این تحقیق یاری نمودند تشکر و قدردانی می‌گردد.

تداوم روابط نزدیک است (پارکر و اشرف، ۱۹۹۳) که منجر به برخوردهای سازگارانه هنگام مواجه با مشکلات می‌شود. به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت اگر مراحل رشد اجتماعی به‌طور صحیح در اوایل نوجوانی شروع شود، نوجوان سبک‌های مقابله‌ای مؤثرتری را در هنگام مواجه با مشکلات انتخاب می‌کند. نیاز به حمایت و همدلی از طرف دیگران و همسالان، روشی است که کودکان از آن در موقعیت‌های استرس‌زا استفاده می‌کنند. همچنین، به نظر می‌رسد یکی از بسترهایی که موجب می‌شود کودکان مواجهه شده با تروما از راهبردهایی مانند حمایت بهره ببرند، اعتماد به همسالان است. اعتماد به معنای این است که بتوانند رازها و درد دل‌های خودشان را بدون ترس از فاش شدن و با اطمینان به دوستان خود بیان کنند. هنگامی که کودک می‌تواند روابط دوستی انتخاب کند، به رابطه اعتماد داشته باشد و برای رابطه ارزش قائل می‌شود، واکنش‌های مؤثری را در برابر موقعیت‌های دشوار نیز نشان می‌دهد زیرا می‌تواند از راهبردهایی مانند جستجوی حمایت اجتماعی استفاده کند.

با توجه به اینکه اجرای پژوهش بر روی کودکان شهر سرپل ذهاب در کرمانشاه با زبان کردی و فرهنگ خاص انجام شد، در تعمیم نتایج به فارس زبان‌ها و فرهنگ‌های دیگر باید احتیاط کرد. شرکت کنندگان این پژوهش شامل دخترانی بودند که ترومای زلزله را تجربه کرده بودند، بنابراین تعمیم نتایج به پسران و دیگر انواع تروماها باید با احتیاط انجام گیرد.

References

- Ahmad, Q. A., Bokharey, I. Z. (2013). Resilience and Coping Strategies in the Patients with Conversion Disorder and General Medical Conditions: A Comparative Study. *Malaysian Journal of Psychiatry*, 22 (1), 1-12. [Link]
- Akbari Kamrani, M., & Farid, M. (2017). Chronological age and puberty coping strategy among Iranian adolescent females. *International Journal of School Health*, 4(4), 1-6. [Link]
- Alaghband, L., sharifi, H. P., farzad, V., & Sghayousefi, A. (2020). Predicting emotional divorce based on emotional literacy, coping styles, quality of life, resilience mediation. *Journal of Psychological science*, 19(90), 733-743. [Persian] [Link]
- Besser, A., & Shackelford, T. K. (2007). Mediations of the effects of the Big Five personality dimensions on negative mood and confirmed affective expectations by perceived situational stress: A quasi-field study of vacationers. *Personality and Individual Differences*, 42, 1333-1346. [Link]
- Blount, R. L., Davis, N., Powers, S. W., & Roberts, M. C. (1991). The influence of environmental factors and coping style on children's coping and distress. *Clinical Psychology Review*, 11 (1), 93-116. [Link]
- Carver, C. S., & Connor-Smith, J. (2010). Personality and coping. *Annual review of psychology*, 61, 679-704. [Link]
- Cheng, J., Liang, Y., Fu, L., & Liu, Z. (2020). The relationship between PTSD and depressive symptoms among children after a natural disaster: a 2-year longitudinal study. *Psychiatry research*, 292, 1-7. [Link]
- Coetsee, G. F. (2019). *Exploring role modelling for adolescent boys within the context of the single mother household*. Doctoral dissertation, Stellenbosch: Stellenbosch University. [Link]
- De Boo, G. M., & Wicherts, J. M. (2009). Assessing cognitive and behavioral coping strategies in children. *Cognitive therapy and research*, 33(1), 1-20. [Link]
- Dehghan Manshadi, Z., Doost, H. T. N., Talebi, H., & Vostanis, P. (2020). Coping strategies among Iranian children with experience of Sarpol-e-Zahab earthquake: factor structure of children's Coping Strategies Checklist-revision1 (CCSC-R1). *BMC psychology*, 8(1), 1-12. [Link]
- Dorresteijn, S., Gladwin, T. E., Eekhout, I., Vermetten, E., & Geuze, E. (2019). Childhood trauma and the role of self-blame on psychological well-being after deployment in male veterans. *European Journal of Psychotraumatology*, 10(1), 1-10. [Link]
- Dumitru, V. M., & Cozman, D. (2012). The relationship between stress and personality factors. *Hum Vet Med*, 4, 34-9. [Link]
- Dye, H. (2018). The impact and long-term effects of childhood trauma. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 28(3), 381-392. [Link]
- Farahani, M. N., Kormi-Nouri, R. & De Raad, B. (2017). The relations between conscientiousness and mental health in a North-European and a West-Asian culture. *Journal of Mental Health*, 1-7. [Link]
- García, F. E., Cova, F., Rincón, P., Vázquez, C., & Páez, D. (2016). Coping, rumination and posttraumatic growth in people affected by an earthquake. *Psicothema*, 28(1), 59-65. [Link]
- Goetz, J., Keltner, D., & Simon-Thomas, E. (2010). Compassion: an evolutionary analysis and empirical review. *Psychological Bulletin*, 136, 351-374. [Link]
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*, 24(2), 105-112. [Link]
- Griggs, J., & Bennett, F. (2009). Rights and Responsibilities in the Social Security System (Issue No. 6). Social Security Advisory Committee, 6, 1-109. [Link]
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (p. 105-117). New York: Sage Publications, Inc. [Link]
- Herold, J. A. (2016). *Coping Strategies in Middle Childhood: The Role of Parental Modeling*. University of Vermont Honors College Senior Theses, Department of Psychological Sciences. [Link]
- Jurgensmeyer, S. (2016). *Child and Parental Factors Affecting Coping Strategies and Psychosocial Outcomes for Parents with Children with Prader-Willi Syndrome*. Doctoral dissertation, Vanderbilt University. [Link]
- Kabir, S. M. S. (2017). Stress and time management. In book *Essentials of Counseling*. Abosar Prokashana Sangstha. [Link]
- Khodavardi, H. (2008). Qualitative research methodology. *Rahavard Siyasi Magazine*, 21, 41-62. [Persian] [Link]

- Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and Adaptation*. Oxford: Oxford University Press. [\[Link\]](#)
- Lazarus, R. S. (1993). Coping theory and research: Past, present, and future. *Psychosomatic Medicine*, 55, 234-247. [\[Link\]](#)
- Mamsharifi, P., Akbari Bejandi, N., & Asadi, N. (2020). Internet addiction prediction modeling based on quality of life and life satisfaction: the mediating role of stress coping strategie, *Journal of Psychological science*, 19(89), 541-551. [Persian] [\[Link\]](#)
- Mergler, A., Spencer, F. M., & Patton, W. A. (2007). Relationships between Personal Responsibility, Emotional Inteligence and Self Steem in Adolescents and Young Adults. *The Australian Educational and Developmental Psychologist*, 24(1), 5-18. [\[Link\]](#)
- Murphy, F. J., & Yielder, J. (2010). Establishing rigour in qualitative radiography research. *Radiography*, 16(1), 62-67. [\[Link\]](#)
- Pan, S. T., Cheng, Y. Y., & Lin, C. H. (2019). Extrication time and earthquake-related mortality in the 2016 Taiwan earthquake. *Journal of the Formosan Medical Association*, 118(11), 1504-1514. [\[Link\]](#)
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology*, 29, 611-621. [\[Link\]](#)
- Pfefferbaum, B., Noffsinger, M. A., Wind, L. H., & Allen, J. R. (2014). Children's coping in the context of disasters and terrorism. *Journal of Loss and Trauma*, 9(1), 78-97. [\[Link\]](#)
- Pfefferbaum, B., Noffsinger, M. A., & Wind, L. H. (2012). Issues in the assessment of children's coping in the context of mass trauma. *Prehospital and disaster medicine*, 27(3), 272-279. [\[Link\]](#)
- Sato, S., Sato, Y., & Shiwaku, H. (2013). Factors associated with children's ineffective coping behavior during blood sampling. *Journal of Japan Society of Nursing Research*, 34, 4023-4031. [\[Link\]](#)
- Skinner, E. A., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2007). The development of coping. *Annual Review of Psychology*, 58, 119-144. [\[Link\]](#)
- Sotanianzadeh, F., chabokinezhad, Z., & fallah, M. (2019). The prediction of vitality based on coping styles and religious beliefs in female head of household, *Journal of Psychological science*, 18(76), 459-465. [Persian] [\[Link\]](#)
- Thabet, A. A. M. (2017). Risk and Protective Factors in Relation to Trauma and Post Traumatic Stress Disorders: A Meta-Analytic Review. *EC Psychology and Psychiatry*, 2(4), 122-138. [\[Link\]](#)
- Tweed, R. G., White, K., & Lehman, D. R. (2004). Culture, stress, and coping: Internally- and externally-targeted control strategies of European Canadians, East Asian Canadians, and Japanese. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(6), 652-668. [\[Link\]](#)
- VandenBos, G. R. (2015). *APA dictionary of psychology (2nd Ed.)*. Worcester: American Psychological Association. [\[Link\]](#)
- Yıldıza, M., Şahinb, S., Batmazc, S., Songurc, E., Kutlutürkd, F. (2017). The relationship between depression, anxiety, personality traits and coping strategies of patients with euthyroid Hashimoto's Thyroiditis. *The European Journal of Psychiatry*, 31 (3), 113-118. [\[Link\]](#)